

Biserica ca și comuniune la Sf. Vasile cel Mare

Temelia gândirii ecumenice a Sfântului Vasile este ecleziologia lui. În acest demers punctul de plecare îl reprezintă învățătura paulină, după care Biserica este „trupul lui Hristos”¹. Toți suntem adunați într-un trup „având cap pe Hristos”, el fiind desigur „cap al Bisericii și noi mădulare unii altuia”². Din acest motiv toți constituim o frățietate și, prin urmare, nu numai că nu putem fi separați și divizați, ci avem datoria să fim uniți, să compătimim pe celălalt și să ne vindecăm unul altuia necazurile și rănila în Biserică³. Hristos face loc Duhului de-viață-făcător în trupul Său eclezial. Acest semn trinitar se înscrie în istorie ca „taină a lui Hristos”. Dumnezeu Tatăl împlinește revelația în Hristos întrucât El înseamnă „Unsul” și „acest nume arată pe Tatăl ca pe Cel ce unge, pe Fiul ca pe Cel ce primește ungerea și pe Duhul Sfânt ca ungerea însăși”⁴.

Termenul pe care Sfântul Vasile îl folosește cel mai adesea pentru a desemna comunitățile de creștini este „Biserica”, „Bisericile lui Dumnezeu”. În mod cert nu se referă numai la simplele sinaxe liturgice, ci și la grupul de creștini care locuiește într-o localitate⁵. Ar fi nepotrivit să ne întrebăm dacă autorul nostru folosește termenul *ἐκκλησία* cu trimitere la Biserica universală sau la cea locală. În lucrările sale, Sfântul Vasile nu manifestă nicio conștientizare a unei astfel de distincții, căci pentru el fiecare grup local nu este decât manifestarea unei realități universale – realitatea de a fi atins și smuls la un moment dat de lucrarea salvatoare, mântuitoare și proniatoare a lui Dumnezeu Tatăl, de dragul omului, prin Fiul și în Duhul Sfânt⁶. Biserica este trupul lui Hristos și comuniunea Duhului Sfânt. „Unde este prezent Sfântul Duh, acolo se află și Hristos și unde este Hristos, acolo este evident că e de față și Tatăl.”⁷

Biserica e prezentată ca „cetate a lui Dumnezeu”, care cuprinde „toată creația rațională, de la puterile suprafirești până la sufletele omenești, aparținând celor ce se găsesc în ceruri, dar și credincioșilor de pe pământ, fiind ea însuflețită prin Duhul Sfânt”⁸. Ca lucrare a lui Dumnezeu Atotțiitorul, Biserica nu poate fi limitată la o singură etnie, o singură cultură sau o singură clasă socială. Nu poate fi nici circumscrisă spațial⁹. Prin esența sa, Biserica asigură locul, posibilitatea și oportunitatea pentru oameni de a-și redescoperi natura și vocația comună¹⁰, astfel încât cei care erau străini, înainte de chemare, unul față de celălalt din cauza

¹ Ιωάννης Καρμίρης, *Η Εκκλησιολογία των Τριών Ιεραρχών*, Αθήνα, 1961, p. 7.

² Sf. Vasile cel Mare, *Extensiunea termenilor*, 7, 2, PG 31, 929 c.

³ Γεράσιμος Κονιδάρης, *Ο Μέγας Βασίλειος πρότυπον οικουμενικού εκκλησιαστικού ηγέτου*, Αθήνα, 1966, p. 170-171.

⁴ Sf. Vasile cel Mare, *Despre Sfântul Duh* 12, 28.

⁵ A se vedea de exemplu *La psalmul* 45 și 59. În cel de-al patrulea secol, despre Biserică drept organizare (societate) care rivalizează cu statul, a se vedea A. Momigliano, *The Conflict between Paganism and Christianity in the Fourth Century* (Oxford, 1963), pp. 9 și urm.

⁶ A se vedea *La psalmul* 48.1; *Epistola* 161.1; *Despre dreptatea lui Dumnezeu* 1:653 A-B; *Epistola* 243:1 și capitolele 8 și 9 ale cărții *Despre Sfântul Duh*.

⁷ *Contra Sabelienilor*, *Arie și Anomie* 5, PG 31, 609 C.

⁸ *La Psalmul* 45, 4, PG 29, 421 c.

⁹ A se vedea *Epistola* 161:1; *La psalmul* 59.2:464 B-C.

¹⁰ A se vedea *Asceticon*, *Regula mare* 2,1:908 B și urm; *La psalmul* 44.2:392 Af.

diferențelor sociale, culturale și naționale să poată deveni „prin lucrarea Bisericii obișnuite unul cu celălalt în iubire”¹¹. Prin urmare, scopul Bisericii creștine și scopul general al existenței umane converg: amândouă constau în a fi povățuit în totalitate de Dumnezeu¹². Vom avea în vedere doar acele lucrări în care se fac trimiteri la Biserică și la structura ei slujitoare. Din lipsa unei cronologii exacte a scrierilor lui Vasile, le putem revizui doar într-o ordine aproximativă.

1. **Contra lui Eunomie 1-3**

Una dintre cele mai timpurii scrieri – care trebuie luate în vedere și în care apare cuvântul „Biserică” – este *Contra lui Eunomie*, Cărțile 1-3, scrise circa în 364. Planul general al lucrării este să combată încercarea lui Eunomie de a-i învăța pe creștini adevărurile din categoriile aristotelice și de a expune creștinilor pericolul care poate urma din încălcarea ideilor filosofice asupra „simplității” exprimării credinței ecleziale¹³.

Înainte de a-și scrie apologiile, Sfântul Vasile a luat parte la dezbaterile publice împreună cu semi-arieni la Sinodul de la Constantinopol, în ianuarie 360, dar aparent fără a atrage prea multă atenție. Astfel, tratatele împotriva lui Eunomie constituie prima sa contribuție majoră la apărarea creștinătății ortodoxe. Rațiunea de a scrie această lucrare apologetică a fost de a proteja credința membrilor comunităților ortodoxe de sofisticările ariene eretice.

Ceea ce derivă din primele paragrafe ale primei apologii împotriva lui Eunomie este conștiința Sfântului Vasile a unei Biserici clădite pe „simplitate” și unitatea mărturiei evanghelice și a tradiției apostolice¹⁴. Autorul nostru nu consideră reflecția teologică un scop în sine, ci un „mijloc de cunoaștere a adevărului”¹⁵. Sinodul I ecumenic și Sfântul Atanasie cel Mare reprezintă Tradiția Bisericii. Eunomiu, fără a adopta sau accepta Tradiția Bisericii, a purces de unul singur la crearea unei alte concepții teologice eronate. Prin sublinierea importanței simplității, Vasile își arată opoziția față de orice reelaborare sau rescriere „subiectivă” a formulelor ecleziale primite de la generațiile anterioare de sfinți. El a arătat că nenașterea nu este firea lui Dumnezeu-Tatăl, ci modul de a exista, raportul Lui la altcineva, adică la Fiul și la Duhul. Natura sau ființa este inaccesibilă, n-o putem caracteriza sau defini. Cu alte cuvinte, însușirile de nenăscut și născut nu arată *ce* există (natura), ci *cum* există. Tatăl există ca nenăscut, Fiul ca născut. Așa înaintează, treptat, Vasile în cunoscuta sa teologie cu care explică existența celor trei ipostasuri (persoane) ale Unuia Dumnezeu. El nu se opune atât de mult cunoașterii, cât aroganței și înfumurării pe care un om ca Eunomie le afișează prin punerea sub semnul întrebării a viabilității formulelor anterioare ale tradiției sfinte și prin încercarea de a le înlocui cu altele care îi aparțin.¹⁶ Un alt lucru care iese în evidență în tratatul marelui ierarh este conștiința lui puternică asupra centralității persoanei divino-umane a lui Iisus Hristos în Iconomia mântuirii. Numai prin Hristos poate exista acces la adevărata

---

¹¹ *La psalmul* 48.1:433 C-D.

¹² *La psalmul* 48.1, a se vedea *Despre dreptate* 2:656 Af.

¹³ *Contra lui Eunomiu* 1.1: 497A și urm.; 5:516B și urm.; 9:532. Cf. Kelly, *Early Christian Doctrines*, p. 249.

¹⁴ A se vedea *Contra lui Eunomiu* 1.1:497A.

¹⁵ *Contra lui Eunomiu*, 1, 1, PG 29, 500 ab.

¹⁶ A se vedea *Contra lui Eunomiu* 1.3:505-508; 2.30:641A; 7:584B. Cf. *Epistola* 52.1a.

cunoaștere¹⁷. Oamenii care nu cred în dumnezeirea lui Hristos sunt, așa cum au fost, morți și fără ființă¹⁸.

În lucrarea *Împotriva lui Eunomiu* a fost nevoie să înfrunte și o altă problemă, creată de Eunomiu însuși. Argumentul său de bază cu care voia să arate că Fiul este posterior Tatălui – și nu deoființă cu El – duce și la o altă concluzie. De vreme ce însușirea „nenăscut” a lui Dumnezeu-Tatăl înseamnă ființa Lui și de vreme ce noi, cu mintea noastră, ajungem la conceptele de „născut” și „nenaștere”, aceasta înseamnă că noi cunoaștem în chip deplin însăși ființa lui Dumnezeu. Nimic mai grav pentru spiritualitatea și ethosul Bisericii.¹⁹

Scopul principal al antropologiei creștine este dobândirea cunoașterii lui Dumnezeu, proces prin care omul înțelege cât mai deplin sensul vieții și al destinului lui și întreprinde întru Hristos un demers veșnic spre *asemănare*. Noi experimentăm din Dumnezeu numai lucrările Lui variate, referitoare la lume, la relația cu noi. Acestea sunt lucrări active ale lui Dumnezeu, lucrări vii din jurul ființei Lui²⁰, cu ajutorul cărora Dumnezeirea se manifestă dinamic, lucrător și însuflețitor în afară și prin care se împărtășește oamenilor viața dumnezeiască²¹. Cunoașterea lui Dumnezeu pe care o dobândește cineva prin *natură* e calitativ inferioară față de aceea ce provine din cunoașterea de sine luminată de *har*, fiindcă cine a învățat despre sine în Hristos, vede înlăuntrul său și e învățat el însuși de înțelepciunea necuprinsă a lui Dumnezeu. Astfel nu mai are nevoie de o altă cunoaștere naturală revelată²².

Omul cunoaște strălucirea firii dumnezeiești, adică lucrările sau energiile lui Dumnezeu. Se împărtășește de ele, dar rămâne într-o desăvârșită necunoaștere a ființei dumnezeiești. Astfel se măntuiește și se îndumnezeiește după lucrare (participă la *har*, la lucrările sau energiile dumnezeiești), și nu după ființă sau fire (nu participă la ființa dumnezeiască), căci atunci ar ajunge dumnezeu după sau prin fire, ar fi întocmai ceea ce este Dumnezeu-Tatăl, Fiul și Duhul. Energiile alcătuiesc relațiile lui Dumnezeu cu lumea creată, relații care se manifestă prin atribute sau nume. Eunomie concepe *numele* ca forme *vide*, iar interdependențele lor, drept sinonime; Sfântul Vasile opune acestui esențialism al nominalului un realism moderat, în care numele exprimă relații reale ale lui Dumnezeu cu lumea²³.

Progresul în cunoaștere al minții nu este altceva decât o înaintare spre o înțelegere suficientă a lui Dumnezeu²⁴. „Noi susținem că-L cunoaștem pe Dumnezeul nostru prin energii; de esența însăși nu confirmăm că ne-am apropiat. Fiindcă energiile Lui ni se adresează nouă, pe când esența Lui rămâne inaccesibilă.”²⁵ Potrivit lui Grigorie de Nyssa,

¹⁷ A se vedea *Contra lui Eunomiu* 1.26:569C. Cf. *Despre Sfântul Duh* 17-19. *La psalmul* 28.3:288-B.

¹⁸ A se vedea *Contra lui Eunomiu* 2.19: 612B-C.

¹⁹ Această concluzie amintea de Clement al Alexandriei, care credea că gnosticul creștin cunoaște adevărul precum îl cunoaște Hristos însuși. Clement însă era influențat de gnosticism. Ceva asemănător se petrecea și cu Eunomiu, care astfel dovedea că este tributar filosofiei religioase sau chiar gnosticismului. Iar în această chestiune Vasile este foarte clar și precis. Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție trăiau necuprinderea lui Dumnezeu, incomprehensibilitatea Lui.

²⁰ Pr. D. Stăniloae, *Viața și învățătura Sfântului Grigorie Palama*, București, 1993, p. 225.

²¹ Energiile necreate există înainte de creație: „cum vom înțelege, spune Sf. Vasile cel Mare, *cele de dincolo de veacuri? Care erau lucrările Lui înainte de creația inteligibilă? Câte haruri s-au coborât din El asupra creației? Care este puterea Lui revărsată peste veacurile ce aveau să vină? Căci ea există și preexistă și coexistă cu Tatăl și Fiul înainte de veacuri.*”: *Epistola* 234, 1, PG 32, 869 a.

²² Δημήτριος Τσάμης, *Η πρωτολογία του Μ. Βασιλείου*, Θεσσαλονίκη, 1970, p. 112.

²³ *Argument*, 1, 5-7, PG 29, 513c- 525a.

²⁴ Cf. *Epistola* 233, 1, PG 32, 864cd-865a.

²⁵ *Epistola* 234, *Către Amfilohie de Iconium* 1, PG 32, 869 AB.

teologia negativă ne obișnuiește cu distanța mântuitoare pe care n-o putem trece: „Conceptele cugetării plăsmuiesc idolii lui Dumnezeu, dar numai uimirea înțelege ceva.”²⁶

Cunoașterea, credința și adorarea în Biserică sunt trei funcții nedespărțite ce se influențează reciproc. De la credință suntem conduși la cunoașterea lui Dumnezeu, iar de la aceasta, la credință²⁷. Cunoașterea și credința sunt două laturi ale aceleiași unități; ele provin din prezența Lui atotputernică, providențială în creație²⁸. Un al treilea stadiu îl constituie adorarea lui Dumnezeu, pe care Sfântul ierarh o caracterizează prin termenii „închinare”, „laudă”, „slavă”, prin care credința și cunoașterea își găsesc scopul lor teologic și sensul lor cel mai adânc²⁹.

O caracteristică a înțelegerii de către Vasile a rolului Bisericii în stabilirea adevărului este includerea vechilor autorități în apologii³⁰. Folosirea autorităților este izbitoare mai ales în a treia carte, în care afirmația principală că Duhul nu este o creatură este extrasă în întregime dintr-o dovadă liturgică³¹. „Învățătura despre Treime este «experiabilă» pentru creștinul ortodox înainte de toate prin textele liturgice”³². Liturgia este pentru Sfântul ierarh o învățătură a adevărului. Întreaga tradiție dă liturghiei un loc de referință considerând-o drept o teologie esențială, exprimă o credință primită sau precede propunerea unei dogme. „O strânsă legătură unește dogma și cultul, inseparabile în conștiința Bisericii”³³.

2. Biserica și structura sa harismatică în *Omili*

Vasile era dascăl prin fire și prin educație.³⁴ Învățătura se făcea în Biserică, în catedrală. Învățăceii erau foarte mulți și de tot felul: clerici, bărbați și femei din toate păturile sociale, cu carte sau fără. Ascultătorii omiliilor Sfântului Vasile aparțineau unor clase și meserii diferite, clasa săracă fiind predominantă. Printre oamenii care asistau la predica lui erau arhitecți, constructori, negustori, fermieri, soldați, probabil membri ai Bisericii și de asemenea asceți de tipul familial și chinovial.³⁵ Adesea îl ascultau și ereticii, bănuitori, gata să-i pună întrebări înșelătoare, gata să iasă și să-l critice, neînțelegând adâncul spuselor lui. Catehumenii par să fi constituit majoritatea membrilor Bisericii care aparțineau la acel moment tuturor acelor cărări ale vieții menționate înainte cu excepția clerului și asceților. Astfel, majoritatea omiliilor Sfântului Vasile pot fi interpretate ca îndemnuri spre Botez și, prin urmare, spre acceptarea vieții ascetice.

Într-adevăr, *Omilia* 11, cronologic vorbind, prima dintre cele care vor fi revăzute aici, tratează subiectul invidiei. Probabil că răspunzând practic unei asemenea teme, Sfântul Vasile a făcut o digresiune despre structura harismatică a Bisericii.³⁶ Unii dintre slujitorii săi –

²⁶ Sf. Grigorie de Nyssa, *Viața lui Moise*, PG 44, 377 B. *La Cântarea Cântărilor*, PG 44, 1028 D.

²⁷ Cf. *Epistola* 235, 1, PG 32, 872 a.

²⁸ Cf. *Epistola* 233, 1, PG 32, 865 a.

²⁹ Γεώργιος Μαρτζέλος, *Ουσία και ενέργειαι του Θεού κατά τον Μέγα Βασίλειον*, Θεσσαλονίκη, 1993, p. 140.

³⁰ A se vedea *Contra lui Eunomiu* 2.5:585B-C; 19:612C; 1.3:508A („mulți creștini... înzestrați cu tot felul de haruri spirituale”).

³¹ A se vedea în mod deosebit *Contra lui Eunomiu* 3.2-3:657C și urm.

³² K.C. Felmy, *Dogmatica experienței ecleziale*, Sibiu, 1999, Ed. Deisis, trad. Pr. Ioan Ică, p. 94.

³³ V. Lossky, *À l'image et à la ressemblance de Dieu*, Paris, 1967, p. 193. Despre adunarea creștină și liturghie, a se vedea I.H. Dalmais, *Les liturgies d'Orient. Rites et Symboles*, Paris, 1980 etc.

³⁴ P.J. Fedwick (ed.), *Basil of Caesarea: Christian, Humanist, Ascetic* (2 vol., Toronto, 1981), vol. 1, p. 414-417.

³⁵ Prezența clerului pare să apară în *Omilia* 3.5. A se vedea și remarcă despre *Omilia* 11.5.

³⁶ P.J. Fedwick, *The Church and the charisma of leadership in Basil of Caesarea*, Toronto, 1979, p. 7.

obiceiul fiind atunci cel în care mai multe predici erau adresate credincioșilor cu o singură ocazie – sau chiar unii dintre membrii comunității ecleziale l-au invidiat pentru harul minunatei sale elocvențe. În orice caz, ceea ce autorul nostru spune este că nici înzestrările naturale, nici bogățiile, nici slava, nici puterea nu sunt scopuri în sine, ci instrumente ale virtuții³⁷.

Ele asigură doar binecuvântarea dacă sunt folosite cu scopul de a-i sluji și folosi pe cei apropiați. Darurile lui Dumnezeu au scopul să-l înalțe pe om de la a fi spre „a fi desăvârșit” (*τελειόσθαι*), adică spre starea *asemănării*, această mișcare fiind continuă și în acord absolut cu nevoile cele mai profunde ale naturii umane. Înțelepciunea practică, în mod deosebit, și competența de a interpreta cuvintele lui Dumnezeu sunt instrumente și haruri ale Duhului Sfânt date spre binele celorlalți. „Este binele tău, și pentru tine fratele tău a fost înzestrat cu darul predării, numai dacă ești dornic să-l accepți... De ce refuzi atunci să îți împrumuți vesel urechile cuvântului spiritual atât de abundent în Biserică, revărsând înainte ca un râu, din inima evlavioasă plină de haruri ale Duhului?”³⁸

Per se, harurile sunt instrumente menite mai mult să-i ajute pe ceilalți decât să fie doar posedate³⁹. Darurile nu s-au dat o singură dată, ci ele se împărtășesc continuu în cursul istoriei, mai ales în timpurile eshatologice, când se vor arăta cele mai mari daruri ale iubirii dumnezeiești. Lecția pentru Biserică transmisă prin această remarcă neînsemnată este că, la fel ca posesiunile materiale, darurile spirituale trebuie să fie și ele privite nu ca bunuri personale, ci ca proprietate a tuturor. Credinciosul, în sensul propriu al cuvântului, nu poate spune că posedă darurile, ci că și le familiarizează. Aceasta presupune transfigurarea analoagă a omului duhovnicesc, astfel încât să armonizeze ajutorul primit de Sus cu acceptarea lui liberă⁴⁰. „Nici lui Dumnezeu nu-I place ceea ce se face din obligație, ci ceea ce se împlinește pentru virtute. Virtutea se realizează prin voința liberă și nu prin constrângere.”⁴¹

Omilia 3 ține de instrumentalitatea logosului ca mijloc de comunicare a oamenilor.⁴² Fiecare creștin care este chemat la slujire poate vedea lucrarea pe care o săvârșește ca o chemare dumnezeiască. Sfântul Vasile aprobă exercitarea multor meșteșuguri în Biserică. El recunoaște în meșteșuguri „capacități creative”⁴³, iar Sfântul Grigorie Teologul, ca unul ce a fost preocupat de orientările profesionale, observă: „ceea ce-i potrivit firii conduce la succes, iar ceea ce-i opus naturii aduce insuccesul”⁴⁴.

Nu are importanță ce profesăm, importanță are ca ceea ce facem să fie făcut pentru slava dumnezeiască⁴⁵. Aceste meșteșuguri, a căror introducere este în altă parte atribuită perioadei de după Cădere, sunt bine privite ca fiind realizări nemaipomenite ale minții umane⁴⁶. Produsele materiale și bogăția în general ținesc folosirea individuală și egoistă⁴⁷. În

³⁷ *Omilia 11.5:381 C-D.*

³⁸ *Ibidem, 384D.*

³⁹ Un gând similar este exprimat în *Interogația 3:495A.*

⁴⁰ Δ. Τσάμης, *Εισαγωγή στη σκέψη των Πατέρων της Ορθόδοξης*, (Θεσσαλονίκη, 1972), p. 183-185.

⁴¹ Sf. Vasile cel Mare, *Omilia că Dumnezeu nu este cauza relelor 7*, PG 31, 345 A.

⁴² *Omilia 3.1.*

⁴³ PG 29, 17.

⁴⁴ PG 37, 289.

⁴⁵ Αθανάσιος Γερομίχαλος, *Η κοινωνική σκέψις του Μεγάλου Βασιλείου*, Conferință în 30 ian. 1981 la Universitatea Aristotelis din Tesalonic, p. 20.

⁴⁶ Cf. *Omilia 9.9:394 A-B.*

⁴⁷ *Către cei bogați, 3*, PG 31, 285 c.

ciuda caracteristicii lor de a nu fi „noi” sau „ale noastre”, ci lucruri „din jurul nostru”, ele sunt folosite de Vasile ca stimulente pentru a-i înveseli pe săraci și nevoiași⁴⁸. Totuși, ele ar trebui să fie puse în perspectiva cerințelor Scripturii. Tot ce există bun și folositor în lume provine de la Dumnezeu, Lui Îi aparține și bogăția, care se dă anumitor oameni, așa încât prin intermediul unei administrări drepte a ei să-i ajute și pe cei nevoiași⁴⁹. Sfântul Vasile simte că fiecare ucenic al Logosului este un slujitor responsabil de una dintre activitățile cerute de Scriptură⁵⁰. „În marea casă, care este Biserica, nu există doar vasele fiecărui rege – din aur, argint, lemn sau pământ – ci și nenumărate meșteșuguri. Într-adevăr, casa lui Dumnezeu, adică Biserica lui Dumnezeu, adăpostește vânători, călători, arhitecți, constructori, fermieri, păstori, atleți și soldați.”⁵¹ Sfântul Vasile atribuie apoi un înțeles mai profund fiecărei ocupații în parte, interpretându-le simbolic, ca semnificând mari taine⁵². Cel bogat, în casa lui Dumnezeu, este *iconom* al bogăției Lui: „dacă face uz de cele prezente într-un mod bun și conform cu rațiunea dreaptă și e iconomul celor pe care Dumnezeu le dăruiește și adună pentru desfătarea individuală, [el] e îndreptățit să fie lăudat și iubit pentru comportamentul lui comunitar și iubitor de frate.”⁵³; iar în acest mod „devine slujitor bunului Dumnezeu, iconom al celor împreună-robi”⁵⁴.

Sfântul Vasile pune ca temelie a relațiilor sociale ale persoanelor *filantropia*⁵⁵, iubirea față de semenii, care inspiră realizarea lucrurilor, al căror scop este îmbunătățirea morală și îngrijirea materială a celor în nevoie⁵⁶. În *Epistola* 18 autorul nostru arată că satisfacerea cerințelor materiale este binecuvântată de Dumnezeu în măsura în care producția materială creează prin muncă sentimente de împlinire⁵⁷.

Tema Bisericii drept casă este dezvoltată și în *Omilia la Psalmul* 29. Biserica este noua casă a lui David, construită de Hristos. „Reînnoirea Bisericii trebuie înțeleasă ca o reînnoire a minții, care are loc prin Duhul Sfânt în fiecare, individual, dintre cei care alcătuiesc trupul Bisericii lui Hristos.”⁵⁸ Din nou, *Omilia la Psalmul* 48 reprezintă Biserica adăpostind oameni de pe toate cărările și cu diferite scopuri în viață, „astfel încât nimeni să nu fie lăsat fără ajutor.”⁵⁹ Prin harul Duhului Sfânt oameni de toate rasele și culturile sunt chemați să-i umple treptele. Printre funcțiile Bisericii în istorie este descrisă ca fiind cea de a nivela diferențele rasiale, culturale sau de origine. Tuturor ni s-a desemnat un scop comun: să ne străduim să fim îndrumați de Dumnezeu.

În *Omilia la Psalmul* 44, Biserica este tratată dintr-o perspectivă hristologică.⁶⁰ Omilia relaționează cuvintele psalmului cu diferite aspecte ale divinității și umanității lui Hristos:

⁴⁸ *Omilia* 3.3. Cf. *Regula mare* 55:1044B.

⁴⁹ *Către cei bogați*, 2, PG 31, 285 ab.

⁵⁰ P.J. Fedwick, *The Church and the charisma of leadership in Basil of Caesarea*, p. 8.

⁵¹ *Omilia* 3.4; a se vedea și *Omilia* 8.8:328B.

⁵² *Omilia* 3.4. Pentru o procedură similară, a se vedea *La psalmul* 28.1:281 A-B; 29.1:308; 48.1:433B.

⁵³ *Despre invidie*, 5, PG 31, 384 a.

⁵⁴ *Εἰς τὸ Καθελὼ μὲν τὰς ἀποθήκας* 2.

⁵⁵ Δ. Λουκάτου, *Οἱ τρεῖς Ἱεράρχες καὶ ὁ Λαϊκὸς Βυζαντινὸς Βίος*, Ἰωάννινα, 1967, p. 5.

⁵⁶ *Cuvânt ascetic*, 1, PG 31, 649 b.

⁵⁷ *Epistola* 18, PG 32, 281 c.

⁵⁸ *La psalmul* 29.1:308 A.

⁵⁹ *La psalmul* 48.1:433B.

⁶⁰ P.J. Fedwick, *The Church and the charisma of leadership in Basil of Caesarea*, p. 8.

Hristos Cuvântul Tatălui (393 A), Hristos Omul uns de Duhul Sfânt (405 A), Hristos Omul și Biserica, trupul său (397 C), cuvintele și propovăduitorii Bibliei (396 C, 401 A). Potrivit acestei omilii, fiecare credincios este un membru al trupului lui Hristos⁶¹. Biserica este singurul porumbel perfect al lui Hristos „care permite intrarea de-a dreapta lui Hristos acelor care se remarcă prin fapte bune, discernând între bine și rău, așa cum un păstor discerne oaia de capră.”⁶² Apoi autorul nostru vorbește despre sufletul care nu este supus păcatului, pe care el îl numește împărăteasa și mireasa ce stă de-a dreapta „Cuvântului nupțial”.⁶³ „Așa cum învățăturile nu sunt toate de același fel, ci sunt diverse și multicolore, compromițând zicerile morale, naturale și mistice, Scriptura spune că și mireasa este multicoloră.”⁶⁴

Întorcându-se la Biserică, Sfântul Vasile se referă la ea ca mireasa lui Hristos și fiica Împăratului înfiată din iubire⁶⁵. În cuvintele psalmistului, Dumnezeu cheamă Biserica să se lepede de învățăturile demonilor și să se dedice în schimb studiului, observării și împlinirii poruncilor. Din iubire pentru Dumnezeu, Biserica devine fiica Lui⁶⁶. Numai după ce mintea Bisericii a fost purificată de învățăturile rele și mândria sa a fost învinsă prin supunerea la mărturisirea smerită a Evangheliei, atunci dobândește o minte capabilă să se ridice de la contemplarea lumii văzute la recunoașterea Creatorului său.⁶⁷ Deși el pune pe seama Bisericii multe dintre atribuțiile lui Hristos-Omul, Vasile susține că nu Biserica, ci Hristos drept cap al Bisericii este obiectul venerării creștine⁶⁸. Biserica nu este doar înzestrată cu cuvinte, ci și cu multe fapte, prin urmare este capabilă să aducă fecioare la Împărat, dar numai fecioare care se țin aproape de mireasa Împăratului și „nu se abat de la rânduiala eclezială.”⁶⁹

În contextul Bisericii generate de proclamarea cuvântului lui Dumnezeu, Sfântul Vasile îi vede pe Patriarhii Vechiului Testament ca Părinți ai Bisericii „deoarece pentru ei, întru Hristos, au fost născuți copii ce făceau lucrarea lui Avraam.”⁷⁰ La sfârșitul acestei lungi expoziții, Sfântul ierarh îi invită pe ascultătorii lui să cugete asupra măreției autorității Bisericii în formarea și chemarea prinților de peste tot din lume, adică a sfinților⁷¹. Pentru ei, întreaga Biserică – mireasa lui Hristos – este o mamă, de care toți oamenii își aduc aminte prin mărturisirea lor a mulțumirii și a faptelor bune.⁷² Sfinții se împărtășesc de pe acum de o pregustare a eternității lui Dumnezeu, devin îndumnezeiți, „fără început” și „fără sfârșit”. Sfântul Vasile spune că „cel ce se împărtășește de harul lui Hristos se împărtășește de slava Lui veșnică”⁷³.

---

⁶¹ La psalmul 44.5:397 D.

⁶² Ibidem, 9:408C. Autoritatea de a discerne binele de rău este atribuită în *Moralia* 80:15:865 unui membru al Bisericii, conducătorul cuvântului, care în trup execută funcția ochiului.

⁶³ La psalmul 44.9:408 A-C.

⁶⁴ Ibidem.

⁶⁵ La psalmul 44.10:409 A; 11:412C..

⁶⁶ La psalmul 44.10: 409 A-B.

⁶⁷ Ibid. 10:409 A.

⁶⁸ Ibid. 10:409 C.

⁶⁹ Ibid. 11:411 C-D.

⁷⁰ Ibid. 12:413 B.

⁷¹ Ibid. 12:413 C.

⁷² Ibid. 12:413 D.

⁷³ *Despre Sfântul Duh*, 15 PG 32, 132b.

În *Omiliile la Psalmul 45 și 59*, Sfântul Vasile aplică printre altele Bisericii și noțiunea stoică de oraș, „o comunitate constituită și administrată după lege”.⁷⁴ Totuși, Biserica este numai un anumit tip de oraș, adică „fortificat de credința care o învăluie” și un sălaș „învădit de sălășluirea Duhului Sfânt”.⁷⁵ Noțiunea polisului grecesc este aplicată atât comunității istorice cât și celei eshatologice⁷⁶. Cea din urmă este oarecum identificată cu „Biserica celor care (aici pe pământ) își mențin conversația cu cerul.”⁷⁷ Vorbind de altfel despre îndumnezeire, nu trebuie să uităm că se va întregi, se va împlini la sfârșit, „pentru că vederea față-n față a lui Dumnezeu și cunoașterea desăvârșită vor fi date conform cu făgăduința existentă în veacul veșnic celor vrednici să le accepte.”⁷⁸

Omilia la Psalmul 59 aduce și ideea că tradiției Bisericii creștine îi aparțin cărțile Vechiului Testament care au fost de fapt scrise mai mult cu scopul de a le servi creștinilor („cei care au acceptat schimbarea”) decât evreilor⁷⁹.

După *Omilia la Psalmul 28*, deși există o continuitate dogmatică între cele două Testamente, după venirea lui Hristos, Biserica este singura „curte sfântă” unde Dumnezeu ar trebui să fie adorat și venerat⁸⁰. În aceeași omilie, singagoga evreiască este numită „parasinagogă” – adunare ilicită.⁸¹

Omilia la Psalmul 33 prezintă ideea de creștini asemenea copiilor născuți din învățămintele apostolice și a instruirii ecleziale; vorbește și despre legătura dintre iubire, pace și armonie care îi aduce împreună pe cei mai puternici membri cu cei mai slabi.⁸² Cât de puternică însă este atracția iubitoare către Dumnezeu și unde ne trimite? De multe ori are atâta putere, încât apare ca „dorul sufletului adânc și greu de stăpânit”.⁸³

Omiliile la Hexaimeron, ținute într-un moment de relativ calm, în jurul anului 378, prilejuiesc doar niște observații generale. Omiliile sunt un chip deosebit pentru intrarea în „contemplația naturală”. Forma omiliilor arată că Vasile era un șlefuitor al cuvântului și nu era deloc indiferent față de sunetul cuvintelor și corectitudinea lor lingvistică. Dar nu aceasta reprezintă unica sa preocupare. Cuvântul îi este dens și plin, are viață, putere și nerv. Vocabularul este bogat și alcătuirea suplă, potrivit cu ceea ce voiește să arate; știe să fie simplu, precis, dar și maiestuos și meșteșugit; apropiat, dar și serios, sobru, elevat și grandios. Preocuparea lor principală este „edificarea” ascultătorilor (Bisericii), despre a căror fapte bune Sfântul Vasile prezintă o relatare a originilor universului întemeiată în mare pe citirea Genezei în lumina ideilor științifice contemporane vremii.⁸⁴ Mai mult chiar decât să

⁷⁴ *La psalmul 45.4:421 C-D; 59.4:468B*. Despre sursele acestei definiții, a se vedea A. Harnack, *History of Dogma* (New York, 1961), 2:81-82 (ideea platonice din *Republica* găsită la Origen); și E. Hatch, *The Influence of Greek Ideas on Christianity* (New York, 1956), p. 211, nr. 5: „Definiția stoică a polisului a fost sistemul și mulțimea oamenilor guvernați de lege”, cf. P. Scazzo, *Reminiscenze della Polis platonica nel cenobio di s. Basilio* (Milano, 1970).

⁷⁵ *La psalmul 59.4:468 B; 45.4:421 C*.

⁷⁶ *La psalmul 45.4:421 B-C*.

⁷⁷ *Ibid.*, 4:421 C; 8:428C-429A. Ca paralelă la aceste pasaje, a se vedea *Regula mare* 5:920B și urm., și 8:933D.

⁷⁸ *Despre credință* 2, PG 31, 681 A.

⁷⁹ *La psalmul 59.2:461B*; a se vedea *La psalmul 1.2:213A*. Despre ideea „schimbării” în sensul progresului de la imperfecțiune la desăvârșire, a se vedea *La psalmul 44.1-2*; 388; *Despre credință* 2:681B.

⁸⁰ *La psalmul 28.3:288 A-C*, cf. și *Contra lui Eunomiu* 1.26:569 C.

⁸¹ Despre înțelesul parasinagogii, a se vedea *Epistola* 188.

⁸² *La psalmul 33.8:369A-B*.

⁸³ *Extensiunea termenilor*, întreb. 2, 1, PG 31, 909 C.

⁸⁴ A se vedea G. Florovsky, „The idea of Creation in Christian Philosophy” în *Studia Patristica* 6 (1952), p. 53-77.

facă cunoscute teoriile filosofice, obiectivul lui Vasile este de a arăta că relatarea lui Moise despre originea vieții în univers este mai de încredere decât cea a filosofilor greci.⁸⁵ Încă din expozițiile la psalmi, l-am văzut pe Vasile acordând Bisericii autoritatea de a discerne între ceea ce este bine și viabil și ceea ce este rău și inacceptabil. Același lucru este susținut și în privința cunoașterii adevărului. Numai Biserica, și prin urmare numai creștinul care a fost purificat de patimi și ignoranță, are o minte capabilă să cunoască și să decidă care relatare cosmogonică este adevărată.

S-au făcut multe obiecții și poate se mai pot face multe altele în ceea ce privește supozițiile, tratarea științei și metodele Sfântului Vasile⁸⁶. Poate că ar trebui să ne amintim că pentru el mai mult decât pentru oricine altcineva, știința nu a fost un domeniu neutru, nici un grup independent, ci a fost o parte a unei viziuni mai largi despre lume, mai generale, care a implicat acceptarea și respingerea unei cauze finale⁸⁷. Pentru că, după cum le-a înțeles, speculațiile filosofice ale intelectualilor greci i-au făcut pe mulți dintre ei să-L nege pe Dumnezeu; Vasile, în *Hexaameronul* său, a încercat să-i discrediteze din acest motiv în ochii auditoriului său⁸⁸. Pentru mulți istorici din Apus, imaginea Bisericii exprimată de o astfel de polemică nu ar fi una de deschidere și dialog cu lumea oamenilor de știință, ci una care este de departe determinată de pretențiile superiorității teologice⁸⁹. În tradiția patristică ortodoxă cunoștințele științifice și cele ce se referă eventual la Sfânta Scriptură și la tradiția Bisericii coexistă într-o relație funcțională. Se convinge repede cineva dacă vede *Omiliile* la Geneză ale Sfântului Vasile cel Mare și Sfântului Grigorie de Nyssa, precum și *Expunerea exactă a credinței ortodoxe* a Sfântului Ioan Damaschin. Vasile cel Mare și Grigorie de Nyssa, sprijiniți pe opiniile științifice contemporane, chiar și-n teoriile lor ne spun *cine* a făcut cosmosul (inspirație dumnezeiască adevărată), dar și *cum* s-a făcut cosmosul (adevăr științific). Așa extind narațiunea din Geneză. Vasile cel Mare spune categoric că Dumnezeu l-a înzestrat pe om cu rațiune, ca să cerceteze asemenea adevăruri ce se referă la modul nașterii lumii (cosmosului)⁹⁰.

---

⁸⁵ Cf. J. Callahan, „Greek Philosophy and the Cappadocian Cosmology” în *Dumbarton Oaks Papers* 12 (1958), pp. 31-57.

⁸⁶ A se vedea studiul lui Y. Courtonne, *Saint Basile et l'hellénisme* (Paris, 1934), și introducerea lui S. Giet la ediția lui despre Vasile *Hexaameron* (Paris, 1968), p. 32 și urm., în spec. 43 și urm.

⁸⁷ A se vedea Spidlik, *Sophiologie*, p. 143 și urm.

⁸⁸ A se vedea *Hexaameron* 1.3.

⁸⁹ Totuși, aceasta este doar o judecată istorică. Obiectivul lui Vasile era de natură religioasă mai degrabă decât sociologică. Despre atitudinea lui Vasile față de știința greacă, a se vedea Παν. Χρήστου, *Ο Μ. Βασίλειος και η Ελληνική παιδεία*, ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ, Θεσσαλονίκη, 1979; Νικόλαος Ματσούκας, *Ιστορία της Βυζαντινής Φιλοσοφία με παράρτημα στο σχολαστικισμό του Δυτικού Μεσαίωνα*, Θεσσαλονίκη, 1994; Ι. Ζηζιούλα, *Ελληνισμός και Χριστιανισμός κατά τους τρεις πρώτους αιώνες στην ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, Αθήνα, 1995; Courtonne, S. *Basile et l'hellenisme*, și E. Amand de Mendieta, „The Official Attitude of Basil of Caesarea as a Christian Bishop towards Greek Philosophy and Science”, în D. Baker, ed., *The Orthodox Churches and the West* (Oxford, 1976), pp. 25-49. Vasile trebuie judecat în contextul vremii lui și al culturii de atunci, de care nu era străin. Libaniu îl aseamănă pe Vasile cu Platon și Demostene, iar în una dintre epistolele sale mărturisește măreția și superioritatea lui Vasile. Fotie, un alt mare ierarh luminat și vizionar al Bisericii, observă: „Marele Vasile este desăvârșit în toate cele scrise de el... Este primul în claritate și în redarea sensurilor... Este iubitorul poeziei, al melodiei și al strălucirii... și cred că nu este inferior niciunui scriitor clasic, nici lui Platon și nici lui Demostene” (PG 103, 420-421).

⁹⁰ *La Exaameron*, PG 29, 5-29.

Dar Vasile a arătat că frumusețea naturii este totuna cu rosturile puse de Dumnezeu în fiecare lucru din natură sau, altfel spus, cu rațiunile dumnezeiești ale acestora. Orice lucru zidit de Dumnezeu este foarte bun deoarece Dumnezeu ne vorbește prin el. Dacă privim lucrurile ca pe expresii ale cuvântului lui Dumnezeu, atunci nu doar că nu-L vom confunda pe Dumnezeu cu natura, dar vom și spori în dragostea noastră către Dumnezeu. Vasile a încercat să arate legătura care există între frumusețe și Dumnezeu, o frumusețe ce naște admirația și uimirea. Aceasta este lecția naturii create de Dumnezeu, pe care nu ne-o dă nicio filosofie și niciun mit. Dumnezeul revelației nu a zidit nimic fără rost și fără frumusețe. Aceasta este descoperirea dumnezeiască cuprinsă în Scriptură, descoperire pe care Dumnezeu Însuși ne-a dăruit-o.⁹¹ De aceea filosofia este nebunie, cum spune Apostolul Pavel. Însă și filosofia știe multe taine minunate ale naturii și ale omului. De aceea o vom folosi cu măsură și discernere.

Teologia și organizarea celor nouă omilii la cele șase zile ale facerii sunt creația sa proprie. Firește, folosind tot felul de cunoștințe pertinente la acea dată, de la filosofie și fizică până la astrologie și psihologie, a izbutit să-i întărească spiritual pe auditori. Profesorul Stelianos Papadopoulos spune că această omilie „le-a arătat că poziția credinciosului față de lume nu este străină de ordinea lumii și de logica omului. Altfel spus, le-a dat argumentele cu care puteau înfrunța atacurile păgânilor. Nu le dădea credință. Le-o spunea limpede: argumentele logice sunt foarte mici în comparație cu credința, neînsemnate față de aceasta”.⁹² Fără îndoială, cunoștințele științifice folosite de Vasile în explicarea creației lumii sunt astăzi mai puțin valabile.⁹³ Știința este ea însăși într-o neîntreruptă depășire de sine, în căutarea de noi frontiere. Însă adevărul, pe care atunci dascălul nostru îl înveșmânta în ea, rămâne mereu același. Credincioșii care l-au audiat s-au întărit în credință, s-au îmbunătățit lăuntric, s-a aprins în ei dragostea de Dumnezeu. Toți erau cuprinși de dorința de a trăi zi de zi viața Bisericii, care îi transformase. Aceasta are importanță, ceea ce rămâne, ceea ce ajută la mântuire. Mântuirea este memoria noastră sfântă. Celelalte se pierd în curgerea istoriei, sunt date uitării.

3. Biserica drept comunitate în *Scrierile Ascetice*

Potrivit lui D. Tsamis, caracterul ascetic este premisa înțelegerii antropologiei Sfântului Vasile.⁹⁴ Păreră Marelui Vasile despre caracterul comun al desăvârșirii creștine⁹⁵ este dezvoltată mai ales în *Asceticon*⁹⁶. Vasile abordează în primul capitol al *Asceticon*-ului:

---

⁹¹ Lucrarea aceasta era sfântă și dumnezeiască, pentru că reprezenta expresia autentică a adevărului. Așadar, nu e de mirare că Sfântul Grigorie Teologul consideră cuvintele teologiei lui Vasile deopotrivă cu cuvintele pe care Moise le-a săpat în piatră, cu călăuzirea lui Dumnezeu. Și aici și acolo călăuzește și luminează același Dumnezeu.

⁹² Stelianos Papadopoulos, *Viața Sfântului Vasile cel Mare* (București, 2003), Ed. Bizantină, p. 179.

⁹³ Să nu se nedumerească cel care va lectura *Hexaïmeronul* dacă în paginile acestor omilii va găsi concepții filosofice ori cosmologice învechite. Aceste concepții reprezentau pentru filosofi acelei vremi adevărul, iar Vasile, din preocuparea de a fi contemporan cu problemele culturale ale secolului al IV-lea, le folosea doar ca un veșmânt al adevărului. Și, prin firea lor, limbajul ori haina de exprimare se învechește.

⁹⁴ Δ. Τσάμης, *Εισαγωγή στη σκέψη των Πατέρων της Ορθόδοξης*, Θεσσαλονίκη, 1992, p. 174.

⁹⁵ Spiritualitatea monahală e o spiritualitate eclezială prin excelență și toți creștinii sunt invitați să participe la starea lor, „să ducă viața monahilor chiar dacă sunt căsătoriți” (Sf. Ioan Gură de Aur, *Împotriva celor care se opun vieții monahale* 3, 15, PG 47, 373 a).

⁹⁶ Avem în minte partea „sistematică”, așa-numita „Regulă mare” din *Micul Asceticon*, *Interogația* 1-11 și *Regula mare* 1-54 din *Marele Asceticon*. În timp ce este foarte probabil ca titlurile întrebărilor mai scurte să fie

dimensiunea comunitară sau eclezială a desăvârșirii creștine⁹⁷. Întrebările 1-3 din *Asceticon*-ul *Mic* și Întrebările mai lungi 1-7 din *Asceticon*-ul cel *Mare* tratează în fond problema mediului eclezial, cu condițiile ideale de a duce o viață în conformitate cu poruncile dumnezeiești. Se implică astfel două aspecte⁹⁸:

(1) Creștinii convertiți la o viață potrivit Evangheliei ar trebui oare să continue să trăiască printre cei care diprețuiesc poruncile divine?

(2) Dacă nu, ar trebui să trăiască doar în singurătate sau ar trebui să vină împreună cu alți frați întru credință și să formeze comunități ale lor?⁹⁹

Amândouă întrebările sunt foarte importante din punct de vedere eclezial, în ciuda faptului că anumite pasaje ale lucrărilor ascetice ale lui Vasile pot fi interpretate ca referindu-se la constituirea comunităților („monastice”) particulare în cadrul comunității universale a Bisericii. În ciuda unor astfel de particularități, *Asceticon*-ul său aduce o contribuție valoroasă la înțelegerea Bisericii ca și comunitate a celor botezați care încearcă să trăiască o viață a desăvârșirii nu doar în izolare monastică, ci și în mijlocul lumii. Această echivalență impresionantă între natura și chemarea omului¹⁰⁰ constituie una dintre formele fundamentale ale gândirii antropologice a marelui ierarh, ce adaugă la ele un caracter existențial învederat¹⁰¹.

Referindu-ne la subiectul tratat în primele capitole din cele două *Asceticon*-uri, l-am numit problema mediului eclezial. Cel de-al patrulea secol a însemnat o perioadă de multiple schimbări radicale în organizarea internă și externă a Bisericii. Când Sfântul Vasile insistă în tratatele lui asupra calității, mai degrabă decât a formei vieții creștine, și când susține că a fi desăvârșit nu este de ajuns pentru a urma unele norme conveniente și pentru a le ignora pe restul, el încearcă să protejeze elementele de distinctivitate, sfințenie și taină ale Bisericii, elemente care, în opinia lui, caracterizează în mod semnificativ creștinătatea timpurie.¹⁰² Cel de-al patrulea secol a văzut cârduri de oameni intrând în Biserică nu de dragul îmbunătățirii calității spirituale a vieții lor, ci cu scopul de a deveni eligibili pentru birourile publice și pentru meserii.¹⁰³ Cu rangurile mărite fără a ține seama de nimic, conștiința Bisericii de a fi o comunitate sfântă, distinctă de societatea lumească era pe cale de dispariție. „Pentru mulți cele

---

originale, adică puse de ucenicii lui Vasile, cele ale întrebărilor mai lungi au fost adăugate necorespunzător de editori; a se vedea J. Gribomont, „Saint Basile”, *Théologie de la vie monastique* (Paris, 1961), p. 104.

⁹⁷ De dragul conciziei, vom cita doar textul vast din *Marele Asceticon*, doar dacă nu există o diferență importantă în conținut, în cazul în care vom cita și textul din *Micul Asceticon*.

⁹⁸ P.J. Fedwick, *The Church and the charisma of leadership in Basil of Caesarea*, p. 17-18.

⁹⁹ Prima întrebare este luată din *Regula mare* 6.1-2:925A-928B; a doua din *Regula mare* 7.1-4:928B-933C; și *Interogația* 2:493B-494A corespunzătoare și *Interogația* 3:494B-496B.

¹⁰⁰ Cf. *Extensiunea termenilor*, întrebarea 2, 1, PG 31, 909 ab.

¹⁰¹ Vezi Παπαδοπούλου Τσανανά, *Η ανθρωπολογία του Μ. Βασιλείου*, p. 42.

¹⁰² Despre elementele Bisericii – sfințenie, distincție și taine –, a se vedea *Epistola* 28.1; *Despre Sfântul Duh* 66. E. Amand de Mendieta, *The „Unwritten” and „Secret” Apostolic Traditions in the Theological Thought of St. Basil of Caesarea* (Edinburgh, 1965), idem. „The Pair κήρυγμα and δόγμα in the Theological Thought of St. Basil”, *JThS* 16 (1965) 129-142. Totuși, suntem de acord cu interpretarea din *Despre Sfântul Duh* 66 dată de G. Florovsky, „The Function of Tradition in the Ancient Church”, *GOTR* 9 (1963) 181-200.

¹⁰³ În Capadocia mulți au încercat să se alăture comunităților ascetice doar ca să fie scutiți de taxe și serviciu militar. Dacă Vasile a reușit să-i împiedice pe mulți să se alăture Bisericii din motive triviale, el a reușit acest lucru prin faptul că a făcut obligatorie acceptarea renunțării ascetice ca parte din renunțarea la Botez. Totuși, acest lucru nu este clar ilustrat nici în *Asceticon*, nici în omiliile sale. Despre aceste lucruri, a se vedea Bernardi, *Prédication*, p. 396.

bune, fiind anevoioase, *par a fi* rele, iar cele rele, pentru că le oferă mulțumire, sunt dorite ca și cum ar fi bune; este deci inexplicabilă rătăcirea oamenilor printre aceste stări de lucruri.”¹⁰⁴

Aproape că nu mai exista nicio *disciplina arcani* care să păstreze dogmele, ritualurile și tradițiile Bisericii departe de cei nedemni. Mai mult un părinte neliniștit decât un „legiutor monastic”; Vasile, având o slujbă în Biserică, evidențiază faptul că este pregătit să răspundă la întrebările celor care sunt dornici să se intereseze de mai multe „lucruri care țin de credința adevărată și adevărata metodă a buneii purtări, după cum spune Evanghelia Domnului nostru Iisus Hristos, prin care «omul lui Dumnezeu devine mai bun».”¹⁰⁵ Cei care trăiesc întru Hristos este firesc să se transfigureze spre voința lui Hristos¹⁰⁶, atunci pot să biruiască în viață păcatul și consecințele lui. Dacă ei sunt hotărâți cu adevărat să își schimbe moravurile, să-și ia crucea ca adevărați ucenici ai Domnului și să se tăgăduie pe ei înșiși, el îi cere acestei comunități să nu se „amestece cu cei care sunt înclinați fără frică și cu dispreț să nu respecte cu exactitate poruncile”¹⁰⁷.

Viața în „lume” adică, printre oameni care disprețuiesc învățăturile lui Hristos, este descrisă de autorul nostru ca fiind plină de pericole fâțișe și ascunse¹⁰⁸. Vasile nu cere o separare fizică de ei sau o retragere totală din acest mediu, sau cel puțin nu ca o măsură definitivă. După cum s-a observat, conceptul de *fuga mundi* nu apare deloc în acest context, iar descrierea creștinilor ca avându-și „cetățenia în ceruri” pare să fie de natură mai degrabă spirituală decât instituțională¹⁰⁹. Vasile distinge două feluri de societăți, în care omul poate lua atitudine: cea cerească și cea pământească¹¹⁰. Fiecare e din nevoie membru în imediat al societății pământești, dar creștinismul implică și cetatea cerească perfectă, aflată dincolo de viața prezentă, dar inaugurată încă de acum în viața Bisericii¹¹¹. Creștinii trăiesc în cetatea cerească și sunt membrii universului îngerilor¹¹². În realitatea prezentă, capul de pod al lumii creștine e Biserica, purtătoare și expresie a sfințeniei și educației¹¹³. Într-o scrisoare scrisă în timpul nevoinței sale pontice, unde Vasile s-a retras pentru a-și îmbunătăți modul de viață „îndelung afectat de apropierea de oameni răi”, spune: „Un mod de a scăpa de toate acestea [adică de grijile vieții] este separarea de lumea întreagă. Totuși, separarea de această lume nu printr-o retragere trupească din ea, ci printr-o despărțire a compasiunii sufletului de trup, astfel încât să trăiești fără oraș, casă, bunuri, societate, posesiuni, mijloace de viață, acorduri de afaceri, viață sexuală, învățare umană, ca inima să poată primi cu grabă orice impresie a învățăturii dumnezeiești”¹¹⁴.

Este evident faptul că ceea ce contează mai mult este retragerea spirituală din mediul păcătoșilor și al intrușilor. Totuși, ca măsură temporară, îndepărtarea de oameni și retragerea din comunitatea socio-politică sunt recomandate la începutul convertirii la „filosofie” – viață

¹⁰⁴ Omilie la Psalmul 28, 7, BEΠ 52, 52.

¹⁰⁵ Prefață la regulile mici: 1080A; Clarke, *op. cit.*, p. 229.

¹⁰⁶ Epistola 159, 1, PG 32, 620 B.

¹⁰⁷ Regula mare 6.1:925A; Clarke, *op. cit.*, p. 161, cf. *ibid.*, 925C.

¹⁰⁸ Pentru definiția „lumii” în sensul moral, a se vedea *Despre Sfântul Duh* 53.

¹⁰⁹ Cf. Gribomont, „Rénoncement”, pp. 295 și 300.

¹¹⁰ Βασίλειος Ἐξάρχος, *Παιδαγωγικαὶ γνώμαι του Μ. Βασιλείου* (Αθήνα, 1938), p. 9.

¹¹¹ Cf. *A lua aminte la tine însuși*, 3, PG 31, 204 a.

¹¹² Cf. *Despre Sfântul Duh*, 9, 21, PG 32, 105 b.

¹¹³ Βασίλειος Ψευτογκάς, *Το οικουμενικόν ιδεώδες κατά τους Τρεις Ιεράρες* (Θεσσαλονίκη, 1995), p. 16.

¹¹⁴ Epistola 2.2; a se vedea și Epistola 223.2.

trăită după Evanghelie¹¹⁵. Însuși Vasile a petrecut un timp în singurătate. Dar, așa cum arată scrisorile sale, în timpul retragerii sale, ierarhul nostru a păstrat legătura cu lumea prietenilor, a magistraților și a funcționarilor publici¹¹⁶. Dacă la un anumit moment a crezut poate că ar trebui să taie legătura și cu rudele sale, a înțeles mai târziu că liniștea nu vine din separarea fizică, ci din eliberarea de legăturile cauzate de atașamentul pătimăș față de viață, din evitarea distragerilor și din renunțarea la orice griji lumești inutile¹¹⁷. Omul, ignorând, necunoscând esența lui cea mai profundă și neputând să o descopere singur, se întoarce spre Dumnezeu, primul său principiu, „adevărul prin sine”, urmând să fie luminat și să dobândească acea cunoaștere a sinelui lui. „Dumnezeul nostru este adevărul de la sine.”¹¹⁸

Totuși, criteriul prin care se discerne și se judecă lucrurile care ar trebui evitate în mod concret este foarte subiectiv: este orice lucru care, în opinia persoanei, pare să interfereze cu calea lui spre evlavie și cu strictețea sau acrivia Evangheliei¹¹⁹. În epilogul lucrărilor sale *Moralia*¹²⁰, el descrie însușirile bunului creștin, care sunt: credința în Dumnezeu, curățenia sufletească, iubirea aproapelui, pomenirea continuă a lui Hristos și continua *trezvie* duhovnicească. Scopul nevoinței și strădaniilor omului este convergența sa cu viața Dumnezeului-om, întrucât pentru dobândirea vieții desăvârșite e necesară imitarea lui Hristos, atât din punct de vedere al exemplului, cât și din punct de vedere al pătimirii lui¹²¹. Fără îndoială, Sfântul Vasile pledează pentru necesitatea abandonării lumii pentru a-L putea sluji îndeajuns pe Dumnezeu, nu pentru lumea ca atare – căci neliniștile ne vor urma peste tot – dar lumea concepută ca o societate de intruși și păcătoși, oameni ostili învățaturii și duhului creștin al lui Hristos¹²².

Apoi Vasile vorbește în *Asceticon* împotriva retragerii din însoțirea celor care sunt deopotrivă, adică a celor care împărtășesc aceleași convingeri în ceea ce privește poruncile creștine și Evanghelia¹²³. Mulți din secolul al patrulea, afectați nefavorabil de relele lumii și ale unor oameni nedemni ai Bisericii, au fugit în pustiu. Vasile respinge categoric această soluție ca fiind necomunitară. În schimb, Vasile le dorește convertirilor săi să meargă împreună, să se adune cât mai aproape posibil într-un singur trup, având pe Hristos drept cap, iar pe Duhul Sfânt ca suflet¹²⁴. Omul fără cămin¹²⁵, nesigur, caută neliniștit și nerăbdător să-L întâlnească pe Dumnezeu „față către față”¹²⁶, spre a se întregi, dobândind sens și ipostas real și spre a se odihni lângă El. Și aceasta denotă că locul omului în lume nu se stabilește întâmplător sau fatal sau datorită vreunei necesități, ci din relația lui dialogică avută cu Dumnezeu. Țelul și sfârșitul lui e persoana iubită a Creatorului lui. Răspunsul omului la chemarea lui Dumnezeu spre sfințire nu este doar o lucrare a posibilităților omenești. Ea constituie în principal *lucrarea harului*, adică a energiei sfințitoare a Sfintei Treimi, al cărui

¹¹⁵ A se vedea Gribomont, „Rénoncement”, pp. 305-306 și *Epistola* 210.1.

¹¹⁶ A se vedea *Epistolele* 3-6, 9, 11-13, 15, 17-18, 20-21.

¹¹⁷ A se vedea *Regula mare* 5.1-3:920A-924D, mai ales 921A.

¹¹⁸ *Epistola* 233, La întrebările lui Amfilohie 2, PG 32, 865 C.

¹¹⁹ Cf. Gribomont, „Rénoncement”, pp. 300-301.

¹²⁰ *Moralia*, 80, 22, PG 31, 868 d – 869 abc.

¹²¹ *Despre Sfântul Duh*, 15, 35, PG 32, 128 a – 129 a b.

¹²² Cf. *Epistola* 2.1-2.

¹²³ Cf. *Regula mare* 7.2:928B și urm.; *Interogația* 3:494B și urm.

¹²⁴ Pe lângă *Regula mare* 7.2: 929C, a se vedea *Despre dreptatea lui Dumnezeu* 494B și urm.

¹²⁵ Cf. Sf. Grigorie Teologul, *Cuvântarea* 42, PG 36, 460 C.

¹²⁶ *Despre credință* 2, PG 31, 681 A.

purtător este Sfântul Duh. Omul prin har poate să înfăptuiască împlinirea vocației sale de a fi un trup. Harul Sfântului Duh îl ajută pe om să dezvolte, după măsură posibilitățile lui firești, semințele virtuții și ale sfințeniei ce există înlăuntru-i și, astfel, să ajungă la asemănarea deplină cu Dumnezeu și la comuniunea iubitoare neîntreruptă cu El¹²⁷.

W.K.L. Clarke a observat deja că învățătura conținută în *Regula mare* 7, despre dezavantajele vieții de sihastriu și despre avantajele vieții în comunitate sau chinovie, pot fi aplicate „în aceeași măsură vieții creștine în lume”¹²⁸. Fără îndoială că Sfântul ierarh a vrut să spună mai mult decât un convertit, atunci când vorbește despre beneficiile împărtășirii darurilor spirituale (haruri) și posesiunilor materiale. „Toți suntem rude, toți frați, toți fiii unui tată.”¹²⁹ El a intenționat cu siguranță ca noua lui organizare a Bisericii să fie făcută după modelul primei comunități creștine din Ierusalim, ai cărei membri „erau împreună și își țineau toate lucrurile împreună.”¹³⁰ Apoi vom rezuma învățăturile lui Vasile din *Regula mare* 7¹³¹. Concomitent, vom cita în paralel câteva pasaje din celelalte scrieri ale lui Vasile pentru a vedea dacă învățătura lui despre modul comun de viață creștină se aplică în cazul tuturor membrilor Bisericii.

Argumentele Sfântului Vasile pentru un creștinism al comuniunii și comunității apar în următoarele principii generale:

1. Niciun om nu este îndeajuns de individual.¹³² Prin natura sa, are nevoie de ajutor din partea celorlalți membri pentru a-și satisface nevoile trupești¹³³. Sociabilitatea este o însușire înnăscută: „nu este bine să fie omul singur”. Natura umană e socială prin excelență și aceasta înseamnă că omul are responsabilități față de semenii săi. Scopul pe care-l are cuvântul oamenilor, dat de către Dumnezeu, este de a comunica între ei. Folosind cuvântul, mărturisindu-și gândurile lor, exprimându-și intențiile, oamenii pot să-și descopere unul altuia voința și tainele sufletului lor. Prin harul lui Dumnezeu și ajutorul rugăciunii bisericești vom încerca să aprindem scânteia dorului dumnezeiesc ascunsă înăuntrul nostru, conform cu puterea ce ne-a fost dată. Trăitorii după Cuvântul Său trăiesc în Biserică – cetatea cerească și sunt membri ai politiei îngerilor.

2. Logosul iubirii creștine nu-i permite fiecărui om să aibă grijă exclusiv de bunul său. „Căci «iubirea», citim, «nu-și caută scopul propriu.»”¹³⁴ Atitudinea creștinilor față de societate este determinată de responsabilitățile lor spirituale și materiale. Din acest punct de vedere relațiile

¹²⁷ Βασίλειος Χαρόνης, *Παιδαγωγική ανθρωπολογία του Μεγάλου Βασιλείου* (Αθήνα, 2002), p. 191.

¹²⁸ W.K.L. Clarke, *Saint Basil the Great. A Study in Monasticism* (Cambridge, 1913), p. 86, nr. 2. Din păcate, acest autor nu reușește adesea să tragă niște concluzii pertinente din observațiile sale remarcabile. De exemplu, în paginile 112-113 despre aceeași lucrare, Clarke demonstrează foarte bine că termenul *μγάς* la Grigorie de Nazianz este folosit să descrie viața ascetică trăită în lume. Totuși, el nu-și continuă această observație bună.

¹²⁹ *Cuvântarea* 4, Despre milostenie 5, PG 32, 1161 A.

¹³⁰ Textul din Fapte 2.44 citat în *Regula mare* 7.4:933C. Nu par să existe schimbări majore între expoziția din *Regula mare* 7 și *Interogația* 3 în ceea ce privește subiectul nostru. Singura discrepanță pe care am observat-o este că textul lui Rufinus vorbește și despre rugăciune ca beneficiind de viața comunitară; a se vedea 495C. Totuși, în *Marele Asceticon* apare o anume insinuare, dar nu mai mult de atât, despre beneficiile locuirii în același loc.

¹³¹ O analiză mai degrabă „monastică” a acestei interogații poate fi găsită la E. Amand de Mendieta, *L'ascèse monastique de saint Basile* (Maredsous, 1949), pp. 118-128; a se vedea Clarke, *Monasticism*, pp. 85-86.

¹³² P.J. Fedwick, *The Church and the charisma of leadership in Basil of Caesarea*, p. 21.

¹³³ Cf. *Regula mare* 7.1:928C-D. Conceptul de „insuficiență” este exprimat și în *Epistola* 97. A se vedea și *Epistola* 203.3.

¹³⁴ *Regula mare* 7.1:929A.

sociale se întemeiază pe filantropie și iubirea față de semeni, termeni care inspiră realizările dimpreună. Toți suntem „de aceeași cinste” și „slujitorii aceluiași stăpân”, creați de același Dumnezeu Creator care „fără să Se gândească că între oameni nimeni nu este rob din fire, unul se numește stăpân, însă altul rob și pentru motivul cinstei egale a firii între ei și datorită faptului că toți suntem lucruri de preț ale Creatorului, toți suntem împreună-robi.”¹³⁵

3. Îi este dăunător sufletului atunci când omul nu are pe nimeni care să-l îndrume¹³⁶. Dar viața de unul singur nu constituie un scop în sine, ci e mijloc de transformare într-o formă de viață evanghelică. Pildă în acest sens este întemeierea instituției sociale Vasiliada, cea care a fost o minune a vieții în comuniune.

4. Viața singuratică poate fi leneșă și inutilă, căci permite îndeplinirea numai parțială a poruncilor¹³⁷. În realitatea prezentă, capul de pod al lumii creștine e Biserica, purtătoarea și exprimarea comuniunii, sfințeniei și mântuirii.

5. „Toți cei care am fost primiți într-o singură nădejde a vocației suntem un singur trup, avându-L drept cap pe Hristos; suntem fiecare pe rând membrii unuia și altuia. Dar dacă nu ne strângem armonios împreună în legăturile apropiate ale unui singur trup întru Duhul Sfânt, ci fiecare dintre noi alege singurătatea, neservind astfel binele comun într-un mod plăcut lui Dumnezeu, ci își împlinește propriile dorințe, cum, atunci când suntem separați și divizați, putem să păstrăm relația reciprocă și deservirea mădularelor unul altuia, sau supunerea lor față de capul care este Hristos?”¹³⁸

6. Sfântul Vasile are conștiința adâncă asupra faptului că lucrarea de vindecare și mântuire a sufletelor e lucrarea prin excelență a harului lui Dumnezeu. Pe cale de consecință, forma esențială a antropologiei vasiliene, în care e conținută și experiența anterioară, se modelează pe *echivalența naturii și a chemării omului*. Naturii îi va corespunde libertatea omului, iar chemării, harul lui Dumnezeu. Mecanismul arhetipal al acestei echivalențe constă din faptul că Dumnezeu cheamă, omul răspunde; Dumnezeu bate, omul deschide. Inelul de aur și codul comunicării celei binecuvântate în această relație dialogică dintre Dumnezeu și om o constituie iubirea¹³⁹. Un har este un dar al Duhului Sfânt dat și acceptat pentru folosul celorlalți¹⁴⁰. Nicio persoană nu poate avea toate harurile. Dar „când mai mulți membri trăiesc împreună,” omul nu se bucură doar de harul său, ci îl multiplică „prin împărtășirea cu alții și culege fructele harurilor altor oameni ca și cum ar fi ale lui.”¹⁴¹

7. Viața în comuniunea altora asigură o bună protecție împotriva uneltirilor dușmanului, iar prezența celorlalți este un mijloc bun de corectare a propriilor greșeli.¹⁴² Pentru Vasile îndrumarea credinciosului de către duhovnic spre imitarea lui Hristos reprezintă scopul ultim al pastoraliei. Ca să împlinească acest ideal, Sfântul Vasile unește în mod indisolubil învățătura lui pastorală cu adevărurile dogmatice ortodoxe, prin trăirea cărora se săvârșește în sufletul credinciosului „creșterea” lui Hristos. Preotul (episcopul), ca să devină „modelul credincioșilor”, trebuie să se modeleze de virtuțile Evangheliei.

---

¹³⁵ *Despre Sfântul Duh*, cap. 20, 51, PG 32, 160 D – 161 B.

¹³⁶ *Regula mare* 7.1:929A.

¹³⁷ *Ibid.*, 929B.

¹³⁸ *Ibid.*, 9:929C.

¹³⁹ Βασίλειος Τατάκης, *Η περί ανθρώπου διδασκαλία των Πατέρων*, Θεσσαλονίκη, 1963, p. 10-12.

¹⁴⁰ *Interogația* 3:495.

¹⁴¹ *Regula mare* 7.2:932B.

¹⁴² *Ibid.*, 3:932 B-C.

8. Într-o structură care nu permite nicio relație personală este imposibil să practici multe dintre virtuțile creștine ca și smerenia, mila sau răbdarea îndelungă. Scriptura oferă numai o teorie de desăvârșire; o teorie care, lipsită de practică, este vidă¹⁴³. Idealurile vieții duhovnicești sunt asemănarea cu Dumnezeu și calea spre aceasta este formarea sufletului după Hristos, adică: „imitarea lui Hristos după măsura Întropării”¹⁴⁴.

A fost poate normal ca în timpul dezvoltărilor instituționale de mai târziu o astfel de expunere a avantajelor vieții în comun, de obște, puternic motivată de argumentele biblice și filosofice, să fie aproape exclusiv aplicată de mulți creștini așezămintelor monastice. În această viziune, Sfântul Vasile ar vorbi aici nu tuturor creștinilor, ci celor care au decis să pună în practică nu numai poruncile, ci și așa-numitele precepte evanghelice. O astfel de încercare de a limita sfera înnoirii vizate a lui Vasile, despre Biserica din contemporaneitate, la o mică porțiune, ar trebui totuși respinsă ca fiind nefondată sau anacronică.

În lucrările lui, autorul nostru nu folosește niciodată un cuvânt special pentru a-și desemna ucenicii apropiați. Ucenicii săi, chiar și cei cărora li se adresează în interogațiile mai scurte ale *Marelui Asceticon*, sunt membri activi ai Bisericii locale. Prin ei, Vasile cel Mare speră să revitalizeze idealul primei comunități apostolice, ai cărei membri erau „dintr-o singură inimă și suflet” și aveau toate lucrurile în comun cu cei care nu căutau ceea ce le era doar lor bine, ci ceea ce era bine pentru ceilalți¹⁴⁵. Viața în comuniune – în terminologia lui Vasile – este „viața apostolică”; este o viață creștină fondată pe și nutrită de iubire. Cu alte cuvinte, este „credința care lucrează prin iubire.”¹⁴⁶ După cum spune în *Scrierile sale Etice*, manualul pentru asceții care trăiesc în lume, „logosul le urează creștinilor să fie: în calitate de ucenici ai lui Hristos, armonizați numai cu modelul a ceea ce ei văd în El, sau aud despre El; ... ca și membri ai lui Hristos, care sunt desăvârșiți în lucrarea tuturor poruncilor Domnului, sau înzestrați cu harurile Duhului Sfânt după valoarea capului, care este Hristos; ...ca lumină în lume, astfel încât să nu fie receptivi la rele și să-i lumineze pe cei care se apropie de ei cu cunoașterea adevărului, iar aceștia fie devin ceea ce ar trebui să fie sau să reveleze ceea ce sunt; ca sare în lume, ca cei cu care comunică să fie reînnoiți în duhul incoruptibilității”¹⁴⁷.

Între Bisericile sale, ca și comunități de creștini desăvârșiți, și lumea din afară (*oi ἐξωθεν*), Vasile nu crede că poate fi posibilă vreo prietenie, căci nimeni nu poate fi prieten cu cei răi și fără discernământ¹⁴⁸. Cu toate acestea, el recunoaște o relație benefică cu scopul de a-i câștiga pe cei răi Bisericii¹⁴⁹. După cum am menționat mai devreme, în expoziția sa lungă despre beneficiile care rezultă pentru forma individuală din adaptarea la standardele în comun de viață, Vasile a încercat să lipsească experiența eremitică de o fondare universală prin faptul că o consideră a fi necomunitară și nu destinată oricărei persoane. Mai înainte, el identificase cerința de abandonare a lumii cu cea de a fugi și de a rezista în fața companiei intrușilor nu fizic, ci în ceea ce privește prietenia. Apelul său următor de a constitui o nouă comunitate de

¹⁴³ Cf. *ibid.*, 4:933A.

¹⁴⁴ *Extensiunea termenilor*, 43, 1, PG 31, 1028 bc.

¹⁴⁵ Despre folosirea frecventă a Faptelor 2.44 și 4.32, a se vedea Armand de Mendieta, *L'ascèse*, p. 129, nr. 88.

¹⁴⁶ Cf. *Epistola* 295. Cf. și *Moralia* 80.22:868C. „Care este ethosul unui creștin? Credința care lucrează prin iubire.”

¹⁴⁷ *Moralia* 80.1, 4, 9-10:860-864A.

¹⁴⁸ A se vedea *La psalmul* 44.2:392C.

¹⁴⁹ A se vedea *Moralia* 80.9-10:864A; 18.6:732C-D.

creștini desăvârșiți, pe lângă societățile susținute oficial în exterior (*ἐξωθεν*), avea ca țel formarea unui nou nucleu de doritori adevărați ai Evangheliei, a căror convertire este în ceruri, de unde lumina Evangheliei ajunge la toți¹⁵⁰

Pledoaria Sfântului Vasile către creștini de a adopta conceptul comun al sfințeniei dobândește însemnătate dacă este privită în contextul său istoric. Bisericile din secolul al patrulea au fost fondate cele mai multe în orașe sau aproape de regiuni populate. Poate mulți creștini, cu scopul de a-și edifica viața urbană, ar fi preferat să-și petreacă timpul lor de după botez într-un loc liniștit, departe de acele centre de corupție și moralitate joasă. Însuși Vasile, după ce a trecut prin aceleași frământări, și-a dat seama că pacea spirituală și eliberarea de păcate se pot găsi nu prin „separarea trupească” de lume, ci prin despărțirea compasiunii sufletului față de trup.”¹⁵¹ Prin acțiunea sa, el previne astfel dificilul experiment egiptean al creștinilor care părăseau Bisericile de a se repeta și în Asia Mică.

---

¹⁵⁰ P.J. Fedwick, *The Church and the charisma of leadership in Basil of Caesarea*, p. 23.

¹⁵¹ A se vedea *Epistola 2.2.*